

MONRADS GALOCHER

AF

STIG RODE

»Ved selve indgangen til det konstitutionelle liv . . . opstod en ministerkrise så dyb og i sit forløb så dramatisk . . ., at ingen af de talrige senere kriser holder mål dermed . . .«. Således indleder Svend Thorsen i 'De Danske Ministerier' (I, s. 63) sin malende skildring af de begivenheder, der blev sat i skred ved minister Bardenfleths samtale med Frederik VII natten til tirsdag den 21. marts 1848, efter det store Casinomøde. Desværre er maleriet ikke fejlfrit, ialfald ikke omkring den berømte detalje: Monrads galocher i Bardenfleths forværelse, da Københavns overpræsident Lange kommer på besøg. Den kendes fra stiftamtmand Rosenørns 'Løsrevne Blade af Livsminder' (1888), hvori han gengiver, hvad Lange har fortalt ham, men Thorsen tror ikke rigtig derpå. Han skriver, at »Rosenørns beretning, der altså supplerer Bangs, har som anekdote holdt sig gennem tiderne og er formodentlig udræbelig«.

Den indskudsvis nævnte beretning, som Rosenørns supplerer, er P. G. Bangs i *Historisk Tidsskrift* 1868 (s. 107 ff.). Thorsen gengiver den således: »Bang ved at berette, at Københavns overpræsident . . . allerede tidlig morgen den 21. marts . . . søgte adgang til Bardenfleth for med ham at drøfte situationen. Lange kunne, meddeler Bang, ikke straks lades ind, fordi en anden konfererede med ministeren, men da denne anden, har M. H. Rosenørn videre fortalt . . . havde efterladt sine galocher i forværelset, og dette fodtøj viste sig at være Monrads, forstod overpræsidenten . . .«. Her sammenblandes, som det vil ses, de to beretninger, og Bangs refereres forkert. Den handler slet ikke om Langes besøg, men kun om hans eget en time eller to tidligere.

I det i HT 1868 trykte brev til en svoger på Bornholm, dateret 9. juni 1848 og sendt til svogeren med anmodning om opbevaring for eftertiden, fortæller Bang, at han tilbragte en søvnløs nat efter at have hørt om Casinomødet, og at han stod op allerede kl. 6 for at gå ud til Bardenfleth i Amaliegade. Bardenfleth tog meget venligt imod ham og fortalte ham, »at kl. 9 skulde de gamle Ministere kaldes op paa Slottet, det hele Ministerium vilde komme til at gaa af, og han havde med Hensyn til det nye Ministeriums Dannelse allerede henvendt sig til Monrad, som just var hos ham« (s. 121). (Bardenfleth, der vel knap nok havde været i seng efter samtalen på slottet, og måske ikke var påklædt til at modtage besøg på det tidlige tidspunkt, er formentlig kommet ud til Bang i forværelset).

Rosenørn var næppe stået så tidligt op som Bang. Han havde ganske vist, fortæller hans svigersøn, daværende borgerrepræsentant O. Müller i sin beretning, trykt i HT straks efter Bangs, været stærkt ophidset, da han om aftenen efter

Casinomødet havde erfaret, hvad borgerrepræsentationen havde besluttet (HT 1868, s. 150—51): »I øiensynlig stærk Sindsbevægelse spurgte han mig: hvad have Borgerrepræsentanterne besluttet? Og da jeg havde sagt ham det, tilraabte han mig med stigende Affect: Det er jo Rebellion! og ilede dermed ind i sine Værelser« (de boede sammen i nr. 4 på Gammeltorv). Men han faldt dog til ro og besluttede at opsøge Bardenfleth om morgenen. Om det, han da oplevede, er foregået nøjagtig på den måde, som han fortalte Rosenørn i »anekdoten«, er for så vidt mindre væsentligt, som det er en kendsgerning, at han gik lige hjem og indkaldte magistraten til det ekstraordinære møde kl. 10, hvor det efter hans forslag blev vedtaget at slutte sig til borgerrepræsentanterne, når de kl. 12 ville gå i spidsen for folketøget til kongen. Dette bratte omslag i hans sindsstemning kan næppe forklares anderledes, end at han på en eller anden måde havde erfaret, at et nyt ministerium med liberal deltagelse var under dannelse. Man kan derfor godt sige, at Rosenørns beretning supplerer Bangs, og godt forstå, at anekdoten har »holdt sig gennem tiderne«: Den er lagt til grund i Niels Neergaards 'Under Junigrundloven' og også i de to Monrad-biografier af 1946 og 1947 (Stavnstrup giver den endog denne centrale placering: »Hele martsdagens historie kan sammenfattes i en enkelt symbolsk episode«).

Thorsen synes at have været bjergtagen af Bardenfleths efterladte såkaldte (ufuldendte og ufuldstændige) 'Livserindringer' (der blev afbrudt ved B.s tidlige død 3. sept. 1857 og således er skrevet uden kendskab til beretningerne i HT 1868 og Rosenørns fra 1888). Eller rettere Thorsen er bjergtagen af en anmærkning som sønnen, kommandør I. Bardenfleth gjorde, da han en menneskealder senere (1890) udgav det efterladte manuskript. Sønnen var bevæget af skriftets karakter af forsvarsskrift, og mente at tjene faderens minde ved at hævde, at han først havde talt med Monrad *efter* opløsningen af det gamle ministerium tirsdag kl. 11, og at Bangs og Rosenørns beretninger måtte bero på »en fejltagelse«.

Sønnen er imidlertid på vildspor, når han i denne forbindelse taler om »ugrundede beskyldninger«. Bardenfleth blev nok udsat for grundløse beskyldninger, men ikke på grund af morgensamtalen med Monrad. Niels Neergaard beskriver forholdet således: »Bardenfleths Indflydelse hos Kongen steg fra Dag til Dag, og man beskyldte ham for at benytte den til at nærme Frederik VII og de nationalliberale Førere til hinanden, for saaledes at undergrave sine Kollegers Stilling og bane Vejen for et Systemskifte, der skulde gøre ham selv til Statens første Mand. Da Lehmann i Marts Maaned begyndte at faa Adgang til Kongen, var det blandt Statsraadets konservative Medlemmer den almindelige Tro, at det var Bardenfleth, som havde banet ham Vejen, ja man ansaa endog den ilde-sete Kollega for den egentlige Anstifter af Kasinomøderne. Dette var sikkert en Overdrivelse«.

I Bangs beretning om martsdagene hedder det: »At de gamle Ministeres Venner skildre Casinoforsamlingen som Resultatet af en Cabale af Bardenfleth og Lehmann, er naturligt, men jeg holder for . . .«. Kommandør Bardenfleth referer selv beskyldningen mere generelt derhen, at det var blevet »paastaaet, at den store Folkedemonstration den 21de Marts var sat i Scene efter Aftale med

min Fader«. Beskyldningen var grundløs. Bardenfleth havde overhovedet ikke truffet Lehmann, og for den sags skyld heller ikke den på Casinomødet virksomme Tscherning, før ved martsministeriets dannelse onsdag den 22. marts. Herom findes i det efterladte manuskript til 'Livserindringer' to korte indskud i det afsnit om martsdagene, hvormed manuskriptet slutter. Det første i referatet af det statsråd fredag den 24. marts, hvor svaret til den tyske delegation blev endelig vedtaget i Lehmanns formulering: »Lehmann — *der tilligemed Tscherning havde været mig aldeles ubekjendte, forinden jeg saa dem i disse Conferencer* — ansaaes som den, der havde Pennen mest i sin Magt . . .« (B. kalder møderne i martsministeriet 22.—24. marts for »conferencer«. Indskuddet er fremhævet her).

Den i Casinobevægelsen mindre virksomme Monrad, der også knap nok var omfattet af beskyldningerne, kunne ikke medtages i dette indskud. For hans vedkommende måtte en lignende bemærkning, hvis den fandtes nødvendig, knyttes til referatet af konferencer før ministeriets dannelse. Hvis morgensamtalen havde været omtalt kunne et indskud være gjort dér (jfr. Müller i HT, s. 166 note 1): »Allerede om Morgenens, inden Geheimstatsraadet opløstes, havde Monrad været kaldet til Bardenfleth, som ved denne Leilighed saa denne for første Gang«. Men i tråd med det ufuldkomne referat i 'Livserindringer' af samtalen med kongen forbigås samtalen med Monrad helt.

Skønt det erkendes, at Bardenfleth overfor kongen argumenterede for en »fuldstændig fornyelse af statsrådet«, hvad kongen »ikke frygtede så meget«, nævnes i referatet af samtalen på slottet ingen af B.s forslag til ny ministre, end ikke svogeren, gesandten i Paris grev Ludvig Moltke, der dagen efter hjemkaldtes for at afløse grev Reventlow-Criminil som udenrigsminister (hvad dog som bekendt ikke blev til noget, fordi A. W. Moltke ikke ville have sin slægtning med). Overhovedet nævnes kun een af de mænd, der forhandlede med om tirsdagen, og grunden til denne undtagelse er åbenbart, at forslaget kom fra kongen og viste sig højst ulykkeligt! (I sit referat af forhandlingerne tirsdag eftermiddag får Bardenfleth lejlighed til endnu en gang at distancere sig fra dette forslag om etatsråd Francke som »tysk« minister). Tavsheden må ses som udslag af den skyldfølelse, der gennemsyrrer 'Livserindringer', for bag kollegernes ryg at have forberedt deres afgang. Det kunne ikke benægtes, men tilsløres ved stort set at begrænse fremstillingen til de officielle forhandlinger om det ny ministeriums dannelse, der fandt sted efter det gamles opløsning.

Denne »diskretion« har blot medført en ligefrem grotesk fremstilling: »Tiden var imidlertid kostbar. Et nyt Ministerium skulde dannes . . . Ved Sættelsen af det nye Statsraad maatte det blive uundgaaeligt at tage Hensyn til de Mænd, der af den almindelige Mening udpegedes som de dygtigste, paalideligste og mest energiske . . . Foruden med Grev Sponneck, som jeg formedelst hans skarpe Forstand, energiske Character og store Forretningsdygtighed ansaae som den, der maaskee bedst af Alle egnede sig til at indtage en fremtrædende Plads i Kongens Raad, troede jeg det tillige nødvendigt om dettes Sættelse at conferere med daværende Magister Monrad, der ved sin Virksomhed som politisk Skribent og udmærkede Talegaver (!) havde vidst at forskaffe sig en overveiende Indflydelse hos den store Majoritet af Befolkningen, ikke alene i Hoved-

staden, men ogsaa i Provindserne. Ved disse to Mænds Bistand haabede jeg, der selv personlig ikke havde havt Leilighed til at blive bekjendt med de Mænd, som under de seneste Aars politiske Bevægelser havde indtaget de forreste Pladser, at blive sat istand til at foreslaae Kongen en til hele Situationen passende Sammensætning af hans Statsraad . . .«. (Herefter følger en bemærkning om, at det af hensyn til kongens forslag om natten ogsaa var nødvendigt at tale med Francke, og der fortsættes): »Efter at have meddelt Kongen min hensigt at conferere med disse tre Mænd, hvilket han aldeles billigede (som om det, selv med iagttagelse af alle ceremonier, skulle være nødvendigt at indhente kongens billigelse af henvendelsen til den mand, han selv havde foreslået) lod jeg dem endnu om Formiddagen den 21de anmode om at indfinde sig på Slottet«.

Det er på dette sted (det første, der kunne benyttes for Monrads vedkommende), at Bardenfleth har foretaget sit 2det indskud: »At Magister Monrad, *hvem jeg ved denne Leilighed saae for første Gang*, Intet kunde have at erindre imod den af Kongen bifaldte Forandring i Regjeringens Politik, var en Selvfølge . . .«. Og det er til dette indskud, kommandør B. gør sin famøse anmærkning: »Det maa altsaa bero paa en Feiltagelse, naar der i Geheimeraad Bangs Breve . . . saavel som i Geheimeraad M. Rosenørns 'Løsrevne Blade' . . . anføres, at min Fader alt forinden Statsraadsmødet havde konfereret med Monrad. Dette Punkt har særlig Betydning, thi det feilagtigt Antagne er blevet benyttet fra de afgaaede Ministres Tilhængeres Side til ugrundede Beskyldninger imod min Fader for at have lagt Raad op med de saakaldte Folkeledere imod de Mænd, der endnu vare hans Kolleger i Geheimstatsraadet«.

Der er, som det ses, ikke her tale om den grundløse beskyldning om deltagelse i et komplot før Casinomødet, men om den alt andet end ubegrundede bebrejdelse, der blev rettet mod Bardenfleth for efter Casinomødet at være gået til kongen for med ham at rådslå om kollegernes afgang. Den heraf følgende morgensamtale med Monrad ses ikke at være »benyttet« af kollegerne, og den kunne vel heller ikke belaste B. yderligere i betragtning af, at der ikke var tale om at overdrage Monrad noget af de fungerende ministres embedsområder. (De kulturelle anliggender henhørte under den faktisk allerede afgåede v. Stemmanns Danske Cancelli, som allerede 3. marts var overdraget Bardenfleth fra 1. april at regne).

Selvom Bardenfleths »forræderi« mod kollegerne altså ikke ud fra en fornuftmæssig betragtning synes at være blevet skærpet ved morgensamtalen med Monrad, er det meget muligt, at hans skyldfølelse er blevet det. Det er ogsaa muligt, at han, hvis han havde kendt beretningerne i *Historisk Tidsskrift* 1868 havde ladet det bero ved O. Müllers ovenciterede note, eller at han selv med et pennestrøg havde rettet sit omtalte »ved denne Leilighed« til »denne Dag«. Under alle omstændigheder må det være klart, at der ikke på hans indskud nr. 2 kan bygges andet eller mere, end på selve det faktum, at han sammen med udeladelserne i referatet af samtalen med kongen har undladt at omtale den veldokumenterede morgensamtale med Monrad.

*Summary:***D. G. MONRADS RUBBERS: MARCH 1848**

A famous and illuminating anecdote in Danish History (about a pair of galoshes, belonging to the oppositionel politician Monrad, found in the primeminister Bardenfleth's ante-room early morning Tuesday the 21st of March 1848, which may be called the birthday of Danish democracy) has been challenged in a work on the members of government in Denmark 1848–1953, on the basis of some memoirs of Bardenfleth's (not mentioning any early visit of Mr. Monrad on the crucial day). The writer of the present essay points out that one must not attach too much weight to these memoirs, which are both unfinished, because of the authors early death, and incomplete in their (defensive) presentation of the events March 1848. There seems to be plenty of evidence of Monrads early visit.